

Sabbatten, en frihedsdag

Ugens vers

"Og Jesus sagde til dem: 'Sabbatten blev til for menneskets skyld, og ikke mennesket for sabbattens skyld'" (Mark 2,27).

Introduktion

Som den sidste handling i skabelsesugen skabte Gud sabbatten. Det er blevet sagt, at Gud ikke alene hvilede på den syvende dag, men han skabte hvile som en væsentlig del af den måde, verden skulle være på. Sabbatten var en demonstration af, hvordan vi blev skabt til at have samfund med Gud og med hinanden.

Det er derfor ikke nogen overraskelse, at vi tidligt i oprettelsen af den nye israelitiske nation finder sabbatten som et af buddene i Guds plan for sit folk. Den skulle spille en afgørende rolle i hebræernes liv. Ofte når vi taler om sabbatten, drejer samtalen hurtigt ind på, hvordan vi skal holde den. Hvad bør vi afholde os fra at gøre og lignende spørgsmål? Sådanne spørgsmål er vigtige; men vi må forstå den vigtige rolle, som sabbatten var skabt til at spille i verden og Guds folks liv som et symbol på Guds nåde og omsorg.

Som Jesus sagde, blev sabbatten til for hele menneskeheden. Når vi virkelig "husker sabbatsdagen", vil den ændre alle de andre dage i ugen. Og som Jesus viste, kan den blive et middel for os til også at velsigne andre.

Ugens tekster

- 2 Mos 16,16-18
- 2 Mos 20,8-11
- 5 Mos 5,12-15
- Matt 12,9-13
- 3 Mos 25,1-7

Nok manna

Efter mange generationer i slaveri og den sociale fornedrelse, som sådanne forhold voldte for Guds udvalgte folk, ønskede han at løfte de nyligt befriede israeliter op og vise dem en bedre måde at leve på. Han gav dem love for, hvordan de bedst kunne få orden på deres nye samfund. En af de første dele af denne proces kom i form af en praktisk og informativ lignelse.

Dette skete med mannaen, som sikrede en livsrytme i alle de 40 år i ørkenen. Den var et synligt bevis på Guds omsorg og på praktisk uselvished og burde være blevet en del af kulturen i det israelitiske samfund. Hver morgen lå der manna på jorden rundt om israeliternes lejr.

2 Mos 16,16-18

Hvilken betydning tror du, det har, at den specifikke mængde manna for hver person fremhæves i disse vers?

I 2 Kor 8,10-15 henviser Paulus til denne beretning som et eksempel på, hvordan de kristne bør give: "For øjeblikket må jeres overflod afhjælpe de andres mangel, for at deres overflod til gengæld kan afhjælpe jeres mangel. Så bliver der ligevægt" (vers 14).

Lærdommen for israeliterne og for os var, at Gud har sørget for, at der er nok til hans folk og hans skaberværk. Hvis vi kun tager, hvad vi har brug for, og er villige til at dele vores overflod med andre, vil der blive sørget for alle. Kun at tage det, der var nødvendigt til den enkelte dag, krævede folkets tillid til, at der ville komme mere næste dag. Undertrykte mennesker, som de israelitiske slaver, har en tendens til at fokusere på deres egen overlevelse. Men Gud ønskede at vise dem et liv i tillid, gavmildhed og villighed til at dele.

Men der var også en anden endnu mere bemærkelsesværdig side ved denne fremgangsmåde. Hver fredag lå der en dobbelt portion manna på jorden. På denne dag alene skulle folket samle ekstra manna som forberedelse til sabbatten. Denne specielle forsyning for sabbatten blev endnu en måde for dem at lære tillid på. Tillid til at Gud ville sørge for alle deres behov. Den ekstra portion manna, som var en nådeshandling fra Guds side, gjorde dem i stand til i endnu større grad at nyde den hvile, som Gud havde lovet dem på den syvende dag, sabbatten.

Til at tænke over

Hvad kan vi gøre om fredagen, som kan hjælpe os til i større grad at glæde os over det, Gud tilbyder os om sabbatten?

To begrundelser for sabbatten

2 Mos 20,8-11
5 Mos 5,12-15

På hvilken måde komplementerer disse to udgaver af det fjerde bud hinanden?

At huske er en vigtig del af det forhold, som Gud ønsker at genoprette med sit folk. Forholdet centrerer om den kendsgerning, at Gud er vores skaber og frelser. Begge roller udtrykkes i de to versioner af det fjerde bud og er derfor nært knyttet til sabbatten og fejringen af den.

Israelitterne kom ud af et land, der var domineret af mange falske guder. De havde brug for at blive mindet om den sande Guds rolle som skaber. Sabbatten var en vigtig måde at gøre det på. Og den blev endnu mere betydningsfuld i sammenhæng med den ugentlige cyklus af den ekstra portion manna om fredagen. Dette var et mægtigt eksempel på Guds skabende magt. I gengivelsen af det fjerde bud i 2 Mosebog 20 åbenbares Gud som skaber meget tydeligt.

Men i gengivelsen af det fjerde bud i Femte Mosebog 5 fokuseres der på befrielse, forløsning og frelse. Det var denne beretning, israelitterne ofte skulle genfortælle. Og hver sabbat kunne de på en særlig måde huske den. Deres første beretning handlede om en virkelig fysisk befrielse fra slaveriet i Egypten; men som deres forståelse af Gud og hans frelse voksede, ville sabbatten også blive et ugentligt symbol på og en fejring af deres åndelige frelse.

Begge disse begrundelser for sabbatten handlede om genoprettelse af forholdet mellem Gud og hans folk. "Også mine sabbatter gav jeg dem som tegn mellem mig og dem, så de kunne forstå, at jeg, Herren, helliger dem" (Ez 20,12). Og som vi har set, handlede dette aldrig kun om denne bestemte gruppe mennesker. På baggrund af dette forhold skulle de oprette et nyt slags samfund, som viste venlighed også mod alle udenfor og skulle være en velsignelse for hele verden.

"Derfor har Herren din Gud befalet dig at fejre sabbatsdagen" (5 Mos 5,15). Ved at fejre sabbatten som et minde om og en fejring af både vores skabelse og vores frelse, kan vi blive ved med at vokse i vores forhold, ikke alene med Gud, men også med menneskene omkring os. Gud er nådig imod os, derfor skal vi være nådige imod andre.

Hvordan bør sabbatsfejring gøre os til bedre, venligere, mere omsorgsfulde og medfølende mennesker?

Til at tænke over

En lighedens dag

En af de ting, der er tydelig, når vi hurtigt læser de ti bud både i 2 Mos 20 og 5 Mos 5 er, at det fjerde bud er det mest detaljerede af dem alle. Mens nogle af buddene udtrykkes med kun fire ord, (på hebraisk kan nogle udtrykkes med kun to ord), giver det fjerde bud plads til både hvorfor, hvordan og hvem vi skal huske i forbindelse med sabbatsdagen.

2 Mos 20,8-11

Hvad siges der om tjenere og fremmede og til og med dyrene, og hvilken betydning har det?

Slående i disse detaljer i forbindelse med sabbatten er deres fokus på andre. Sigve K. Tonstad hævder, at denne form for bud er helt enestående blandt alle verdens kulturer. Han forklarer, at sabbatsbuddet "prioriterer nedefra og op, ikke set ovenfra og ned, men tager først hensyn til de svageste og mest udsatte medlemmer af samfundet. De, som har mest brug for hvile – slaven, den fremmede, og arbejdsdyrene – er udvalgt til særlig omtale. I hvilen på den syvende dag finder de underprivilegerede og selv de stumme dyr en forbunds-fælle" (*The Lost Meaning of the Seventh Day* (Michigan: Andrews University Press, 2009) s, 126-127).

Buddet fokuserer især på at understrege, at sabbatten er en dag, der skal nydes af alle. I lyset af sabbatten er alle lige. Hvis du er arbejdsgiver i løbet af ugen, har du ingen ret til at tvinge dine ansatte til at arbejde om sabbatten. Gud gav også dem en hviledag. Hvis du er ansat – eller til og med en slave – resten af dine dage, minder sabbatten dig om, at du også er skabt og frelst af Gud, og at han inviterer dig til at fejre det på en anden måde end ved dine normale pligter. Selv dem, der står uden for det sabbatsfejrende folk – "den fremmede i dine byer" (2 Mos 20,10) – skal nyde godt af sabbatten.

Denne tanke ville have været en opsigtsvækkende ændring af israeliternes synspunkt, som var præget af deres egen erfaring som slaver og udstødte. Når de nu var etablerede i et nyt land, ønskede Gud ikke, at de skulle overtage deres tidligere undertrykkes vaner. I tillæg til at give detaljerede love for deres samfund, gav Gud dem (og os alle) en ugentlig påmindelse om, at vi alle er lige i Guds øjne.

Til at tænke over

Hvordan kan du dele sabbatten i dit lokalsamfund? Hvordan kan mennesker i dit lokalsamfund nyde godt af, at du fejrer sabbat?

En helbredelsesdag

Mens den oprindelige vision for sabbatten og sabbatsfejring var bred og inklusiv, var den for mange af de religiøse ledere på Jesu tid blevet helt anderledes. I stedet for at være en frihedens og lighedens dag var sabbatten blevet en dag med menneskelige traditioners regler og forbud. Jesus protesterede mod denne holdning, især når den blev påtvunget andre.

Det er interessant, at han gjorde dette specielt ved at udføre en række helbredelser på sabbatsdagen. Det ser ud til at Jesus med vilje udførte disse mirakler om sabbatten i modsætning til en hvilken som helst anden dag for at vise noget meget vigtigt om, hvad sabbatten skulle være. I beretningerne om disse helbredelser kom Jesus ofte med udtalelser om, hvor passende det var at helbrede om sabbatten. Og ofte benyttede farisæerne hans udtalelser som en undskyldning for at gennemføre deres sammensværgelse til at få Jesus slået ihjel.

Læs beretningerne om nogle af Jesus' sabbatshelbredelser. Hvad lægger du især mærke til i disse beretninger?

Jesus bekræftede, at sabbatten er vigtig. Vi må sætte grænser omkring sabbattens timer for at gøre den speciel og tillade denne ugentlige tidsperiode at være en anledning til at uddybe vores forhold til Gud, til vores familie, vores menighed og vores lokalsamfund. Men sabbatsfejring bør ikke kun handle om os selv. Jesus sagde: "Derfor er det tilladt at gøre noget godt på en sabbat" (Matt 12,12).

Mange menighedsmedlemmer gør meget godt for at hjælpe andre. Men mange af os føler også, at vi burde gøre mere for at hjælpe. Vi ved, at Gud har omsorg for dem, der lider, er undertrykte eller glemte, og at vi også bør gøre det. Fordi vi er befalet ikke at udføre vores almindelige arbejde, og er befriet fra ugens stress, har vi om sabbatten tid til at fokusere på denne omsorg for andre som en af de sande og aktive måder at fejre sabbatten på. "Ifølge det fjerde bud blev sabbatten indviet til hvile og religiøs tilbedelse. Alt verdsligt arbejde skulle ophøre, men arbejde med barmhjertighed og velgørenhed var i overensstemmelse med Guds hensigt... At hjælpe de plagede, at trøste de sørgende er et kærlighedsarbejde, som ærer Guds hellige dag" (Ellen White, *Welfare Ministry*, s. 77).

Hvad gør du om sabbatten, som er godt for andre?

Matt 12,9-13
Mark 1,21-26; 3,1-6
Joh 9,1-16

Til at
tænke over

Sabbatshvile til landet

Som vi har set, var sabbatten en indgroet del af livsrytmen hos israeliterne som et folk. Men sabbatsprincippet handlede ikke kun om en dag hver uge. Det indbefattede også en særlig hvile hvert syvende år og kulminerede med jubelåret efter syv omgange med syv år, det vil sige hvert 50. år.

3 Mos 25,1-7

Hvad er specielt ved denne form for instruks? Er der nogen måde, du kunne inkorporere et sådant princip i dit liv og dit arbejde?

Sabbatåret tillod jorden at ligge brak. Det er en fantastisk forvaltning af landet, og visdommen i denne dyrkningsmetode er blevet generelt anerkendt.

Det syvende år var også af stor betydning for slaverne (se 2 Mos 21,1-11). Hvis det gik så galt, at en israelit kom i så stor gæld, at han var nødt til at sælge sig selv som slave, skulle han befries i det syvende år. På samme måde skulle al udestående gæld eftergives ved afslutningen af det syvende år (se 5 Mos 15,1-11)

Ligesom med mannaen, som Gud gav israeliterne i ørkenen, var det en tillidshandling ikke at plante noget i et helt år. Man stolede på, at Gud ville sørge for nok det foregående år sammen med det, jorden selv ville frembringe i sabbatåret. At frigive slaver og eftergive gæld var en barmhjertighedshandling, men også et udtryk for tillid til, at Gud vil sørge for vores behov. På en måde havde folket brug for at lære, at det ikke var nødvendigt at undertrykke andre for selv at klare sig.

Sabbattens principper og mønster skulle være nøje forbundet med den israelitiske samfundsstruktur som et hele. På samme måde bør nutidens sabbatsfejring være en åndelig handling, som forvandler alle vores andre dage. I praktisk forstand er sabbatten en måde at efterleve Jesu befaling om at søge Guds rige først: "Jeres himmelske fader ved, at I trænger til alt dette ... alt det andet [skal] gives jer i tilgift" (Matt 6,32-33).

Til at tænke over

Hvilken forskel bør det gøre for de andre seks dage i ugen, at du holder sabbat? Hvis du er grådig, selvisk og ligeglad med andre fra søndag til fredag, hvad betyder det egentlig, hvis du ikke er det om sabbatten? Kan du virkelig lade være med at være det samme om sabbatten, som du er resten af ugen?

Til videre studium

- Ellen White, *Patriarker og profeter*, "Fra Det røde Hav til Sinaj", s. 146-148; *Jesu liv*, "Sabbatten", s. 195-201.

"Jesus forklarede dem, at helbredelse af syge er i overensstemmelse med sabbatsloven. Det er i overensstemmelse med den gerning, der udføres af Guds engle, som uophørligt stiger ned og op mellem himlen og jorden for at lindre menneskehedens lidelser ...

Også mennesket har en gerning at udføre på denne dag. Der skal sørges for livsnødvendigheder, syge skal plejes, nødlidendes behov skal dækkes. Den, som undlader at lindre lidelse på sabbatten, vil ikke blive regnet for at være skyldfri. Guds hellige hviledag blev til for menneskets skyld, og barmhjertighedsgerninger er i fuldkommen harmoni med dens intentioner. Gud ønsker ikke, at hans skabninger skal lide én times smerte, hvis den kan lindres på sabbatten eller nogen anden dag" (*Jesu liv*, s. 139.140).

Spørgsmål til
drøftelse

- 1. Hvordan har du oplevet sabbatten som en tilkendegivelse af din tillid til Gud? Har du haft en manna-lignende erfaring i dit liv, hvor Gud har sørget for dig som svar på din tillid til ham? Del evt. din erfaring med klassen, og fortæl, hvad du har lært af det.**
- 2. Som vi så i det fjerde bud, som det gengives i 2 Mos 20,8-11 og 5 Mos 5,12-15, lagde Gud vægt på forskellige sider ved sabbatten. Hvilken side ved sabbatten sætter du mest pris på?**
- 3. Hold en brainstorm enten i klassen eller individuelt over, hvordan I/du kan dele sabbattens velsignelser og fordele med jeres lokalsamfund.**
- 4. Hvordan forandrer sabbatten din tilværelse? Er der andre dele af din tilværelse, hvor sabbattens principper og mønster burde have større betydning?**

Resumé

Gud gav sabbatten som en måde, hvorpå vi kan huske skabelsen og frelsen. Men den medfører også mange praktiske fordele. Den lærer os at have tillid til, at Gud vil sørge for os; den lærer os at udøve lighed; og den kan blive en åndelig praksis, som kan forvandle alle vores personforhold. Jesus viste os sit ideal for sabbatten ved at helbrede de syge og understrege, at sabbatten skulle være en dag til gavn for dem, der lider nød.

Aktiviteter og dialog

Guds Ord

- Find i fællesskab nogle af eksemplerne fra evangelierne, hvor Jesus diskuterer sabbatsarbejde med farisæerne og de skriftkloge.
- Hvad tillod Jesus, som farisæerne forbød? Hvorfor?
- Læs fx Lukas 13,10-17.
  - På hvilken måde gjorde Jesus denne kvinde fri? (Sml. med Luk 4,18).
  - Ophæver Jesus sabbatten?
  - Bryder Jesus Det Gamle Testaments sabbatsbud?
  - Hvilken forskel gør Jesu eksempel for vores forståelse af sabbatten, af dens formål og dens praktiske overholdelse?

Uddybende spørgsmål

- Er sabbatsarbejde nødvendigt? Hvilke typer af arbejde må/skal udføres om sabbatten?
- Har du stået eller står du i en situation, hvor du af og til føler, at du har et arbejde, der må udføres om sabbatten?
  - Drøft, hvordan du/I kan modvirke situationen og hjælpe til med
    - ikke at miste de personlige, åndelige velsignelser, som sabbatsfejringen giver
    - ikke at komme til at se det nødvendige sabbatsarbejdet som et middel til rutinemæssig indkomst, men som en tjeneste for andre mennesker

Mødet med dagligdagen

- I dagens samfund arbejder mange mennesker om sabbatten. Hvordan kan jeg i min sabbatsfejring tage hensyn til andre mennesker, så jeg ikke pålægger andre arbejde på sabbatsdagen, også selv om de ikke selv kender til betydningen af sabbatten?
- Hvad kan jeg gøre for at hjælpe de mennesker, jeg er sammen med, til at opleve sabbatten som en dag med fred og hvile?

Til at tænke over

- Bente Bagger Larsen, dansk luthersk teolog, har studeret sabbatten i Lukasskrifterne, altså Lukasevangeliet og Apostlenes Gerninger, i bogen *Konflikten om Gudstjenesten: Sabbatten i Lukasevangeliet*, Bibel & Historie 24 (Århus: Århus Universitetsforlag, 2003). Efter at have talt om de fire sabbatshelbredelser i

Lukasevangeliet (fx 13,10-17 og 14,1-6) i forbindelse med Israels gudstjeneste konkluderer hun på side 134:

"Gudstjenesten finder sted, hvor de befriende handlinger sker. Det gode budskab, som Jesus både introducerer og identificerer sig selv med i Nazareths synagoge (Luk 4,18-21), virkeliggøres i den befrielse, han praktiserer i sine sabbatshandlinger. Grundlæggende ses Jesu og disciplenes handlinger i de fire beretninger fra sabbatten ikke som noget brud på loven om sabbatten, men tværtimod som opfyldelse af loven og dermed af sabbattens egentlige hensigt."

- Den fremtrædende, gammeltestamentlige teolog Walter Brueggemann skriver i sin bog *Sabbath as Resistance: Saying NO to the culture of NOW* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2014), side xiv:

"I vores stressede kulturs rotteræs er fejringen af sabbatten på én gang en modstandsaktion og et alternativ. Fejringen er en modstandsaktion, fordi den er et synligt udtryk for, at vores liv ikke defineres af produktion og forbrug og forbrugsvarer. En sådan modstandsaktion kan kun udføres med stærk bevidsthed ... midt i det arsenal af pres fra markedets umættelige tilbud ... Men sabbatten er ikke kun modstand. Den er et alternativ. Et alternativ til forbrugssamfundets stadige krav ... og presset fra reklamens overvældende tilstedeværelse, der truer hele vores 'slappe-af' tid. Sabbattens alternativ tilbyder os en bevidsthed om og en praktisering af den overbevisning, at vi modtager alle vore gaver fra Gud."